

126. Tiistaina 22 päivänä marraskuuta 1988

kello 17.35

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Asetus 28 päivältä lokakuuta 1988
maanmittaushallinnon eräiden virkojen
perustamisesta ja lakkauttamisesta 3630

Mainittu asetus (A n:o 22)
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o
19

Ensimmäinen käsittely:

2) Ehdotus laiksi peruskoulun, lukion
ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja
-avustuksista annetun lain muuttamisesta
ja väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 171
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22

3) Ehdotukset pääkaupunkiseudun
asuntorakennusmaan hankkimisen ja
käyttöön saamisen edistämistä tarkoitta-
viksi laeiksi 3635

Hallituksen esitys n:o 98
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 15

Esitellään:

4) Hallituksen esitys n:o 220 laiksi ta-
loudellista toimintaa harjoittavan yhdis-
tyksen muuttamisesta osuuskunnaksi ... 3641

5) Hallituksen esitys n:o 221 laiksi
palo- ja pelastustoimesta annetun lain
muuttamisesta

6) Hallituksen esitys n:o 222 laiksi am-
matillisten oppilaitosten rahoituksesta
annetun lain muuttamisesta 3642

7) Hallituksen esitys n:o 223 laiksi ter-
veydenhuollon valtakunnallisista henki-
lörekistereistä

8) Hallituksen esitys n:o 224 eräiden
Kansainvälisessä työkonferenssissa hy-
väksytyjen yleissopimusten johdosta

Pöydällepanoa varten esi- tellään:

9) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31
hallituksen esityksestä joustavaa eläke-
ikäjärjestelyä koskevien säännösten otta-
misesta valtion eläkelakiin ja eräisiin sii-
hen liittyviin lakeihin ja hallituksen esi-
tyksestä laiksi kunnallisten viranhaltijain
ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta
(HE n:ot 160 ja 161)

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
H e t e m ä k i - O l a n d e r .

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnäoleviksi
ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täys-
istuntoon.

Ilmoitusasia:

Uusi hallituksen esitys

Ensimmäinen varapuhemies: Il-
moitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän
ohella kuluva marraskuun 18 päivästä on edus-
kunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 219,
joka nyt on edustajille jaettu.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Asetus 28 päivästä lokakuuta 1988 maanmittaushallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta

Esitellään laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19 ja otetaan ainoaan käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty yllämainittu asetus.

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Esitellään sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 171, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelu:

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Peruskoulun, lukion ja kirjastojen valtionosuuksia ollaan pienentämässä 1 % viiden seuraavan vuoden aikana, ja näin säästetyt rahat siirrettäisiin koulujen rakentamiseen. Hallituksen esitys on ajatukseltaan hyvä johtuen siitä, että koulujen rakentamiseen on valtavan suuria paineita, mutta tapa, jolla tämä koulujen rakentaminen rahoitetaan, on syvästi paheksuttava, koska koulutoimi itse on sisällöllisen kehittämisen edessä, ja nyt tähän arkaan kohtaan puututaan ja pannaan koulutoimi itse rahoittamaan tämä rakentaminen näillä kehittämisrahoilla tavallaan.

Syy kaikkeen tähän paineeseen on luonnolli-

sesti maassa vallitseva rakennemuutostilanne. Meillä kouluja tyhjenee ja jää tyhjiilleen haja-alueilla. Koska Maatalous 2000 -ohjelman mukaisesti maatalouden runkoasutus häipyä ja korvaavia työpaikkoja ei synny, niin väki muuttaa leivän perässä taajamiin ja kaupunkeihin, osa pohjoisesta etelään jne.

Tämä ketju, joka on suuremmassa kädessä kuin opetusministeriön kädessä, on tosiasia, ja sitä muuttoketjua on vaikea pysäyttää. Näin ollen opetusministeriö tietenkin on huolissaan siitä, miten tulevista vuosista selvittää, ja siltä osin esitys on ymmärrettävä.

Keskusta on periaatteessa hyväksymässä tämän lain mutta pitää rahoittamistapaa paheksuttavana. Lääninhallitusten ilmoitusten mukaan yhteensä noin 1 600 milj. mk arvioidaan olevan koulunrakentamistarve peruskoulun ja lukioitten puolella seuraavien lähimpien viiden vuoden aikana. Kuitenkin, jos ajateltaisiin toista vaihtoehtoa, 80 milj. mk vuodessa normaaleja rakentamisrahoja korottamalla olisi päästy tähän vajeen kuomiseen ihan normaaliteitse, ja sen ohella kovassa tietoyhteiskuntapaineessa myös koulujen sisällöllistä kehittämistä olisi voitu maltillisesti ja rauhallisesti viedä ilman säästölakeja eteenpäin. Hallitus ei kuitenkaan halua tätä tehdä, vaan jostakin syystä näkee niin, että koulupuoli saa itse rakentamisensa rahoittaa.

Koulujen sisällöllinen kehittäminen on myös kovien paineitten alla lähinnä sen takia, että meidän on varustettava koululaitoksemme alasteet, yläasteet ja lukio, atk-laitteilla. Valiokunta kuuli asiantuntijoita, ja saimme käsityksen, että luokioitten osalta tämä on tyydyttävästi hoidettu ja yläasteen osalta lukusuunnitelman muutosten myötä myös atk-hankintoja ollaan tekemässä, mutta se ei ole vielä läheskään täysin varustettu niin kuin lukio. Ala-asteen osalta vasta kerhomuotoisesti näperrellään suuremmilla paikkakunnilla atk-opetuksen osalta.

Nämä ovat hankintoja, joita eivät kunnat muutenkaan ilman säästölakeja helposti pysty toteuttamaan. Tuommoinen 100 000 mk per koulu on keskiarvomeno atk-luokan varustamisen osalta. Eri oppiaineisiin tulee myös saada ohjelmia, ja yksi atk-ohjelma on noin 2—3 kertaa kalliimpi kuin kielten opetusnauha.

Toisin sanoen hallitus jäädyttää koulun tietoteknologiaan siirtymisen tältä osin, koska hankintoja hidastetaan, ja se on valitettava asia.

Samoin me tiedämme, että koko ihmisen oppiminen ja kehitys on siirtymässä assosiaatio-

muistiin ja näköön perustuvaksi, viestinnän keinoilla pureudutaan ihmisen aivosoluihin. Viestinnän opettamiseen olisi löydettävissä koulutussella keinoja eri oppiaineitten puitteissa, kun me vain kykenisimme rahoittamaan hankkeet. Ne tuntuvat pieniltä porkkanoilta, mutta ne ovat kuitenkin kynnyskysymyksiä, ennen kuin saadaan uudenlainen oppimisprosessi lapsen aivoissa tapahtumaan. Se ei tapahdu enää tietoa kaatamalla. Joukkoviestintävälineet tuovat niin paljon tietoa, ja nuorten ja lasten elämisen rytmi on niin sykkeikäs, että aivosolut ovat pienen yönunen nukkumisen jälkeen liian täynnä tietoa, ja normaaliopetusmenetelmin sinne ei pureuduta ainakaan kaikkien osalta.

Nuorten yleisiä valmiuksia oppimiseen tulisi kehittää ajan haasteitten mukaisesti. Tässä suhteessa viestintäopetuksen ja viestintään liittyvän opetuksen kehittäminen olisi myös tärkeä kouluissa. Tämmöiset säästölait lyövät korville tietenkin näitä ajatuksia, joita opettajakunta hyvin vireästi kuntatasolla suunnittelee, mutta hankinnat jäädyttyvät tältä osin.

EY-yhteistyöhön ollaan menossa, ja me tiedämme myös kielellisten valmiuksien tärkeyden kaikkien kansalaisten osalta. Opetusministeriö on kovasti aina kiinnostunut siitä, montako pakollista kieltä tässä maassa koululaitoksessa on, mutta siihen se kiinnostus sitten loppuukin, kun pitäisi valvoa, että konkreettisesti pystytään myös kielten opetusta toteuttamaan ja hankkimaan riittävästi av-välineitä, uusia kielinaihoja moderniin kielenkäyttöön, mikä nuorisoa kiinnostaa, sen sijaan että 20 vuotta vanhoja avokelauhoja teippaillaan ja siirrellään paikasta toiseen.

Kielten opiskelu tarvitsee jatkossa kohentamista. Se kohentaminen ei tapahdu sillä, että kiistellään pelkästään tuntimääristä ja siitä, montako pakollista kieltä koululaitoksessa on.

On yllättävää, että niiden kokeilujen perusteella, mitä on tehty kielten osalta mm ala-asteen kolmannella luokalla, atk-laitteistoa apuna käyttäen poikien valmiudet kehittyvät nopeammin kuin ilman niitä. Se on tietenkin positiivinen havainto sen takia, että tiedämme, että monien poikien kieliopintojen viive löytyy juurensa ihan ala-asteen kolmannen ja neljännen luokan kieliopinnoista. Tässä suhteessa kielten opiskelu tietenkin kangertuu, mikäli ala-asteet ja atk-hankinnat eivät pääse eteenpäin. Opettajilla on kyllä valmiuksia viedä kieltenopetustakin atk:lle ainakin eriyttävänä opetuksena, mikäli laitteita saadaan.

Oman lukunsa tuo mukaan matemaattisluonnontieteellisten aineiden opetuksen kehittäminen, koska me tiedämme yhteiskunnassa olevat ympäristöpoliittiset paineet ja ympäristöongelmat globaalisestikin. On turha hurskastella ja lyödä rintaansa, silloin tällöin käyttää sanaa ympäristö, jos ei ole sisäistänyt sitä. Lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden toivo, huomisen päivän päättäjiä, toimivat he ympäristölautakunnissa, veronmaksajina, toimivat kunnallisina-päättäjinä ja valtakunnantason päättäjinä ja osa kansainväliselläkin tasolla. Suomella pitäisi olla valmiuksia nostaa myös matemaattisluonnontieteellisten aineiden opetuksen tasoa, monipuolistaa käytännön töihin ja laborointeihin, jolloin nimenomaan syy-yhteyksien ja ongelmaratkaisun pohjalta tapahtuva lähestyminen ympäristökysymyksissä vain ja ainoastaan tuo pysyvän tuloksen.

Tiedollinen ja taidollinen valmiuksien kehittäminen edellyttää myös riittäviä määrärahoja oppikirjoihin, karttoihin, audiovisuaalisiin välineisiin, laborointivälineisiin ja muuhun oppimateriaaliin koulutasolla. Tämän lisäksi työharjoittelu opinto-ohjauksessa, maasto-opetus ja opintoretket tarvitsevat määrärahoja. Koulupuolella, vaikka periaatteessa ymmärsimme näin, että opetusministeriö näkee, että kunnalla on könttirahaa koulun kehittämiseen ja nyt, jos valtionavuista pihistetään, ei se välttämättä merkitse, että koulun sisältä sitä pihistetään, käytännössä se kuitenkin käy näin, että kun koulujen rehtorit tekevät opettajakunnan kanssa yhdessä budjettiesitykset, kunta antaa budjettintekoesityksen raamit ja ilmoittaa, että näin ja näin paljon valtionavut tulevat pienemään ja näin ja näin paljon vähemmän teillä on oikeus esittää. Tieto, jonka saimme valiokunnassa opetusministeriön näkemyksestä, ei käytännön kanssa lyö kättä päälle, vaan tilanne menee suoraanviesesti sen tahdin mukaan, minkä maan hallitus määrää. Opetus- ja sivistyspuolen käytömenoista todella karsitaan käytännössään. Joudutaan tilanteisiin, että ei riitä kaikilta osin joka vuosi oppikirjoihin määrärahoja.

Olemme keskustelun asiasta tässä salissa käyneet, enkä siihen puutu sen kummemmin, mutta sivistysvaliokunnan jäsenenä kannan syvää huolta Suomen kansan sivistystason kehittämisestä. Meillä on korkea sivistystaso tässä maassa, kiitos edellisten päättäjiä. Toivon, ettei jädä historiaan siinä suhteessa, että nimenomaan kansan sivistykseen tarvittavat määrärahat jäädytämme ja aikuisina röyhkeästi viemme ai-

kuiskoulutukseen määrärahoja pienempien lasten momenteilta niin kuin näyttää paine olevan työelämän lainsäädännön uudistamisen työtä. Sekin tarve eittämättä on, mutta sivistyspuolen menojen sisäisen jaon kamppailu on vielä meillä edessä.

Sivistysvaliokunnassa käsiteltiin lakia avoimen ja rakentavan hengen mukaisesti, niin kuin siellä yleensäkin käsitellään. Se on ihan hyvä asia. Loppusuoralla kuitenkin näytti siltä, että liikkumavara kaventuu samaan tapaan kuin museolaisakin eli tahtoa olisi enemmän kuin hallitus antaa valiokunnan liikkua. Suomen keskusta päätti tehdä lakiesitykseen, vaikka onkin sitä periaatteessa hyväksymässä ja paheksuu sen tapaa, kuitenkin yhden muutosesityksen siltä osin, että kirjastotoimi vedettäisiin siitä kokonaan ulos. Hallitushan esittää leikkausta myös kirjaston puolelle mutta ei esitä määrärahan siirtämistä kirjastojen rakentamiseen tai kirjastoautojen hankkimiseen. Saimme ymmärtää, että kirjastojen rakentamispaine ei ole niin kova kuin koulupuolella. Tämä olisi mielenkiintoista ihan tarkkaankin laskea ja ministeriössä varmasti pystytään laskemaan, sillä eihän kunnassa yleensä ole kuin yksi kirjasto. Suurimmissa kaupungeissa voi olla sivukirjastoverkko erikseen. Nämä luvut eivät ole suoraan verrannollisia. Noin 560 milj. markan edestä tässä maassa kuitenkin on lääninhallitusten ilmoitusten mukaan kirjastorakentamistarvetta, ja myös kirjastoautojen hankintaan tarvittaisiin useita kymmeniä miljoonia markkoja.

On yllättävää, että vielä vuonna 1988 Suomessa on kirjastotoimi niin epätasaisesti kehittynyt kuin se tässä maassa on. Meillä on vielä runsaasti kuntia, joissa ei ole lainkaan kirjastorakennusta ja kirjastopalvelut ovat vanhojen kirjastoautojen varassa. Pohjois-Suomen kansanedustajana en malta olla ottamatta vertailua. Pudasjärven kunnassa, pinta-alaltaan lähes sama kuin puolet Uudenmaan läänin, yksi vanha kirjastoauto ajaa kuukaudessa saman kuin täällä koko vuosijat ovat. Ottaen huomioon ankaran ilmastin, lumiolosuhteet ja pakkasolosuhteet on selvää, että näillä leveyksillä pohjoisessa kirjastoautojen kuluminen tapahtuu nopeammin kuin etelässä pienemmillä vuosiajoilla. Kuitenkaan kirjastoautojen uudistamiseen ei anneta minikäänlaista lisälupaa tai porrastusoikeutta luonnonolosuhteiden mukaisesti. Kun kirjastoauto sippaa ja jos aikataulun mukaan vasta kymmenen vuoden päästä olet vuorossa saada uuden auton, koko viimeinenkin kirjastotoimi lakkaa.

Edellä kuvattu on valitettavaa, kun on kysymys kansan erittäin halvasta sivistyksestä ja se koskee koko ikäluokkia. Myös pohjoisessa käytetään kirjastopalveluja paljon. Ihmiset käyttävät vapaa-aikaansa lukemiseen juuri pohjoisen leveyksillä suhteessa enemmänkin kuin etelässä, jossa viestintävälineet ovat valtaamassa ihmisen vapaa-aikaa. Pohjoisessa eivät edes televisio 1 ja 2 kunnolla vielä kaikissa paikoin näy, ja vauras etelä rakentaa jo nelosverkkoa ja on tuomassa ihmisille sivistystä myös audiovisuaalisesti.

Olisi vähintäänkin oikein ja oikeudenmukaisinta, että kirjastopuoli kokonaisuutena tarkastettaisiin tässä maassa siltä osin, mikä on palvelujen saanti, tarjonta läpi maan, ja ryhdyttäisiin erikoistoihinpiteisiin niin, että saataisiin pysyvät kirjastorakennukset ja kirjastoautopalvelu myös haja-alueilla niin, että ihmiset saisivat suhteessa saman kirjastopalvelun kuin tiheimmin asutussa etelässä.

Ne kunnat, joilla on jo kirjastorakennukset, ovat pääsääntöisesti isompia taajamia ja kaupunkeja, ovat tavallaan kehityksessä menossa seuraavassa asteessa eli ovat siirtyneet informatiiviyhteiskunnan, elektronisen tietotekniikan uusimiseen ja hankkimiseen ja myös yrityspalvelutoimintaan. Tässä suhteessa ei sietäisi leikata myöskään näiden kirjastojen osalta käyttökustannuksien valtionosuuksia. Perustelun edelleen asiaa käytännön tasolla. Kaupungeissakin lautakunnat tekevät budjettiesitykset, ja budjettiesityksen raami pohjaa siihen, mitä suunnittelujaostossa ilmoitetaan, ja ilmoitus näyttää olevan se, minkä hallitus on määrännyt. Yksi prosentti leikataan silloin jo lautakuntatasolla, ja kirjaston sisällä joudutaan miettimään, mistä supistetaan, kun ei valtionosuuksia riittävästi kunnalle tule. Näin ollen kirjastojen sisällöllinen kehittäminen ajautuu samaan vaikeuteen kuin peruskoulut ja lukiotkin.

Keskusta esittää kirjastojen ulosottamista käsiteltävänä olevasta säästölaista.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Tämä on synkkä päivä erälle Suomen kunnille. Tänään täällä leikattiin sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia 1 %:lla, ja nyt aiotaan tehdä sama tempu peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston käyttömenojen valtionosuuksien osalta. Toimitusjohtaja Jussi-Pekka Alanen Kaupunkiliitosta kyseli eräänä päivänä viestimissä, minne katoavat kunnallismiehet eduskunnasta. On syytä toistaa hänen viisas kysymyksensä: minne katoavat kunnallismiehet eduskunnasta?

Nyt meillä on siis käsittelyssä jo toinen säästölaki. Totean yleistoteamuksena sen, että itse asiassa tämä laki osoittautui vieläkin epäoikeudenmukaisemmaksi ja epämääräisemmäksi kuin me lähetekeskustelussa edes osasimme olettaa. Me olemme oppineet valiokunnan keskustelun aikana. Olisipa opetusministerillä ollut mahdollisuutta osallistua valiokunnan työskentelyyn, niin olisivat voineet eräät asiat tulla selviksi hänellekin. Hänellä on nimittäin harhakäsityksiä tämän lain sisällön suhteen. (Min. Taxell: Ei kutsuttu!) — No, se on valitettavaa, jos ei kutsuttu.

Nyt siis leikataan 4—10 kantokyläluokkien osalta peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksia yhdellä prosenttiyksiköllä, ja tällä 80 milj. markalla vuosittain aiotaan rakentaa lisää kouluja. Koulujen perustamiskustannusten valtionosuuksia lisätään tältä osin. Tässä on kysymyksessä varsinainen tempu: kunnilta otetaan ja kunnille annetaan. Mikä tässä on kaikkein moraalitonta, on tietenkin se, että valtio ei aio osallistua markallakaan lisäkustannukseen eli koulujen suuren summan lisäpurkamiseen. Tästä asiasta nyt ei päästä yli eikä ympäri. Se on näin.

Siis vuoden 1989 budjettiin esitetty operaatio on sumeilematon kuntien valtionosuuden leikkaus, ja sitä se on ainakin ensi vuoden osalta — taikka erityisesti ensi vuoden osalta tietyistä syistä, joihin palaan. Senkaltaista rahoitusmenettelyä, jota hallitus nyt esittää, ei voida pitää mitenkään kuntien kannalta oikeudenmukaisena eikä kohtuullisena. Jos joku näin edes mielessään ajattelee, ihmettelen. Silloin voi todella sanoa, että kunnallismiehet ainakin ovat sataprosenttisesti kadonneet.

Käyttömenojen valtionosuutta ei tietenkään peruskoulun, lukion ja erityisesti kirjastojen osalta pitäisi alentaa. Valtion on vastattava myös itse omista velvoitteistaan. Mitä se sellainen menettely on, että kunnilta otetaan kunnille lainsäädännöllä määrätty osuus, jotta se voitaisiin käyttää johonkin toiseen tarkoitukseen?

On totta, että koulurakentamista tarvitaan. Sitä tarvitaan erityisen paljon, ja hallitukset ovat menneinä aikoina todella laiminlyöneet tämän asian. Tämä ei siis ole nykyisen hallituksen yksinomainen virhe.

Käyttömenoista leikattu valtionosuus on luovattu siirtää täysimääräisenä rakentamiseen, mutta näin ei aiota, opetusministeri Taxell, tehdä. Ensi vuoden osalta jo suhdannetasauksista aiotaan siirtää lähes 10 miljoonaa odottamaan.

Sen lisäksi tulee vielä toinenkin tappio kuntien osalle. Kunnille suoritetaan rahoitus nimittäin pääasiassa jälkirahoituksena. Se tietysti jo sinänsä on kunnille epätaloudellista. Laskelmien mukaan 80 milj. markan säästö tuo valtion kassaan kyseisinä vuosina mainitun rahamäärän, mutta kun se maksetaan kunnille 8—9 vuoden aikana ilman indeksihyvistystä ja vain osittain korkohyvityksin, saavat kunnat todellisuudessa vain noin 80 % siitä 80 milj. markasta eli 64 milj. mk, ja jos otetaan huomioon rahan arvon huononeminen, huomattavasti tätäkin vähemmän.

Ilmeisesti jokainen tässä salissa työtä tekevä tietää, että koulujen sisäinen kehittäminen on erittäin tärkeä tämän päivän tehtävä. Miten voidaan ajatella, että juuri tästä kohteesta leikataan jotakin? Tämän lisäksi aiotaan vielä oppilaskohtaisten menojen valtionosuusperusteita muuttaa. Sekin tietänee kunnille menetyksiä.

Erityisen kaltoin kohdellaan kirjastolaitosta, niin kuin ed. Renko jo mainitsi. Kirjastot myös tarvitsisivat erittäin välttämättömästi uusia aineistoja, uusia järjestelmiä, uusia mahdollisuuksia tiedon ja kulttuurin tarpeen tyydyttämiseen kansalaisten osalta. Olen kuullut, että opetusministeri on välittänyt tietoa siitä, että ei tässä mitään kirjastoilta oteta. Tällaisen käsityksen voi esittää vain henkilö, joka ei ole lainkaan perillä kunnallishallinnon toiminnasta. Tiedetään, kuinka suuria paineita virkamiehillä on tänä päivänä käyttää punakynää hallintokunnissa, koska raha on tiukalla tai sen sanotaan ainakin olevan tiukalla. Kun virkamies voi saada moraalisen tuen itselleen ja todeta, että valtiovaltakunta on sitä mieltä, että leikata voi ja leikata saa, kuinka tämä erittäin suuressa ahdingossa oleva virkamies toimisi toisin. Opetusministeri ei olekaan toiminut kunnallishallinnossa. Ilmeisesti harha johtuu tästä.

Täällä tänään jo usein mainittu Turun kaupunki menettää 3 milj. mk vuosittain viiden vuoden aikana. Tampereen ilmoitetut menetykset ovat 4—5 milj. mk, Oulun 2,5 milj. mk, Siilinjärven 530 000 mk ja Jämsänkosken 200 000 mk. Nämä luvut ovat kyseisten asiantuntijoiden meille välittämia.

Kaiken kaikkiaan tämä lakiesitys on erittäin tyly. Se on erittäin luonnevikainen hallituksen osalta nimenomaan kuntia kohtaan, eikä tällaista mitenkään voi olla hyväksymässä. Kun me lisäämme 80 milj. mk koulujen rakentamiseen, mikä ei ole lainkaan ylivoimainen summa, kun ajattelemme asian tärkeyttä, voimme hylätä tämän kaltaisen tylyn esityksen.

Ed. Pystynen: Herra puhemies! Tämän asian ollessa lähetekeskustelussa käytin myös puheenvuoron, jossa sanoin, että muiden lakiehdotuksen arvostelijoiden tavoin en minäkään tästä esityksestä pidä. Näin sanoin ja tarkoitin sillä sitä, että olisin suonut, että valtion lähestulkoon 130 mrd:n budjettiin olisi muuten saatu 80 milj. mk, jotka tässä otetaan kuntien koulutoimen ja kirjaston, siis peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston, valtionosuuksia prosentilla eräiltä osin supistamalla ja osoitetaan koulurakentamisen edistämiseen. Budjetin tasapaino ei olisi siitä järkkynyt. Mutta budjetti on tiukempi kuin tämä ajattelu edellyttäisi, ja ei ole ollut mahdollista saada sinne tällaisista 80 miljoonan markan rahaa koulurakentamisen edistämiseksi ensi vuonna ja neljänä seuraavana vuonna. Se on tosiasia, joka on käynyt selvästi ilmi tämän asian valiokuntakäsittelyssä.

Mainitsin myös silloin seikan, joka käy ilmi hallituksen esityksen perusteluista, nimittäin että sama asiointi — valtiolta ei ole liennyt koulurakentamiseen riittävästi rahaa — on vallinnut vuosikautia. On näin ollen ymmärrettävää, että opetusministeri ja opetusministeriö nyt todettuaan koulurakentamisessa vallitsevan lähes kestävämmän tilanteen valitsivat sitten tämän monelta kannalta arveluttavan, mutta kuitenkin koulurakentamisen piristämiseksi koituvan vaihtoehdon. Sivistysvaliokunnassa olemme joutuneet tämän toteamaan ja valiokunnan mietinnössä näin ollen asettumaan tämän lakiehdotuksen hyväksymisen kannalle.

Valiokunnassa oli esillä oikeastaan kolme sellaista seikkaa, joihin koko valiokunta olisi mielellään halunnut muutosta. Osittain muutokset kävivät sitten tarpeettomiksi tai havaittiin, ettei niitä kaikkia tarvita, ja taas niitä, jotka tarvittaisiin, ei budjetin tiukkuuden vuoksi voida tehdä. Viimeksimainittuihin kuului se ed. Rengon täällä esittämä toivomus tai vaatimus, että kirjastot tulisi tästä irrottaa senkin vuoksi, että tässä ehdotetaan kirjastonkin valtionosuuksia supistettavan yhdellä prosentilla 4—10 kanto-kykyluokan kunnissa, ilman että kirjastorakentamiseen kuitenkaan osoitetaan varoja. Kirjastot ovat tietyllä tavalla samaan valtionosuusasteikkoon peruskoulun ja lukion kanssa kuuluvina ikään kuin sivustatukea antamassa jääden itse vaille sitä tukea, mitä peruskoululle ja lukiolle tarjotaan.

Kun opetusministerin kanssa tästä käsittelyn aikana keskustelin, tuli ilmi se seikka, jonka hän jo lähetekeskustelunkin yhteydessä sanoin,

että tässä ei lailla mitään kirjastolta oteta pois. Ja olen ymmärtänyt, että hän tarkoittaa sillä sitä, että kunnat antavat sen saman 100 % kirjaston tarvitsemista menoista siitä huolimatta, että tämä 1 % nyt vähenee. Jos näin käy, se osoittaa tietysti kunnallismiehiltä vastuuta, ja kirjasto ei näin ollen joudu kärsimään kunnallisveroon kohdistuvan paineen vuoksi taikka joidenkin muiden menojen supistumisena vastaavalla 1 %:n osuudella.

Toinen seikka, joka oli valiokunnassa esillä, oli se, että haluttiin varmistua siitä, että nyt valtionosuusasteikosta säästyvät 80 miljoonaa markkaa vuodessa todellakin osoitettaisiin niille 4—10 kanto-kykyluokan kunnille koulurakentamiseen, joilta se pois otetaan, kuitenkin niin, että 1—3 kanto-kykyluokan kuntien koulurakentaminen turvataan sitten muulla tavalla. Sitten havaittiin, että se ei aiheuta erityistä mietinnön kirjoittamista, vain sen toteamisen, että ennen tätä toimenpidettä valtion budjetissa on vuosina 1983—87 noin 170 miljoonaa markkaa osoitettu koulurakentamiseen. Nämä 80 miljoonaa, jotka vuosittain nyt säästyvät, tulevat lisäksi. Valtaosa 4—10 kanto-kykyluokan kunnista, ilmeisesti lähes kaikki, ovat kasvavia kuntia, joissa koulurakentamisen tarve on suurin, niin että käytännössä koko summa tulee myös niiden koulurakentamisen tarpeeseen ohjautumaan ja alemman kanto-kykyluokan kuntien koulurakentamistarvetta tuetaan ennestäänkin budjettiin sisältyvällä 170 miljoonan markan määrällä. Näin ollen tämän ei pitäisi olla ongelma.

Valiokunnassa myös keskusteltiin siitä, pitäisi-
kö ottaa erityinen säännös lakiin voimaantulosäännöstä muuttamalla, jonka tarkoituksena olisi se, että turvattaisiin koko sen summan, joka valtionavuista säästyy, ohjautuminen koulurakentamiseen lisämäärärahana. Siinäkin kävi tarkemmassa tarkastelussa ilmi, että esimerkiksi Kunnallisliiton esittämällä tavalla voimaantulosäännöstä muuttamalla ei välttämättä turvata sitä, että kaikki säästetyt varat ohjautuvat todellakin koulurakentamisen edistämiseen, ellei valtioneuvoston toimesta ja budjettiratkaisuissa sitä muulla tavalla oteta huomioon.

Tämä epävarmuus nimittäin seuraa siitä, että nuo 80 miljoonaa, jotka säästyvät ja jotka vuosittain on määrä ohjata koulurakentamiseen 170 miljoonan markan lisäksi, ovat 1 % 8 miljardista, kyseessä olevien käyttömenojen kokonaissummasta. 80 miljoonaa on suunnilleen puolet, 50 %, niistä 170 milj. markasta, jotka mainittuina vuosina on ohjattu koulurakenta-

miseen. Näin ollen voimaantulosäännöksessä sanotaan, että tämän viisivuotiskauden aikana valtionapuja keskimäärin vähintään 50 % korotetaan vuosina 1983—1987 myönnetystä valtionosuuksien määrästä eikä siis oteta yhtä prosenttia niistä 8 mrd. markasta ja myönnetä sitä kokonaan, tämän voimaantulosäännöksen mukaan.

Kunnallisiitto ehdotti, että tähän otettaisiin säännös, joka turvaisi sen, että koko se 1 % varmuudella myönnetään koulurakentamiseen. Lähemmässä tarkastelussa osoittautui, ettei ole varma, kumpi on kuntien kannalta edullisempi, nyt hallituksen ehdottama säännös vai Kunnallisiiton ehdottamalla tavalla korjattu säännös. Tämä epävarmuus ja ero seuraavat siitä, että kun hallituksen ehdotuksessa esitetyllä tavalla laskettua 50 %:a muutetaan vuosittain rakennuskustannusindeksillä korjattuna, niin se tietysti kasvaa siinä tahdissa kuin rakennuskustannusindeksi muuttuu, kun taas se, mitä kunnilta pidätetään, kasvaa siinä tahdissa kuin tuo 8 mrd. mk vuosittain muuttuu, josta otetaan se 1 %. Näin ollen jos rakennuskustannusindeksi kasvaa nopeammin kuin todelliset vuosittaiset käyttömenot, silloin kunnille myönnetään enemmän kuin pidätetään. Jos taas rakennuskustannusindeksi kasvaa hitaammin kuin käyttömenot, siinä tapauksessa kunnille myönnettävä osuus on pienempi kuin todellisuudessa on pidätetty.

Tämän ongelman välttämiseksi valiokunta otti mietintöönsä nyt velvoittavamman ilmaisun muodossa eli ponnen muodossa lausuman: "Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että käyttökustannusten vuosittainen valtionosuuden vähennys käytetään viiden seuraavan vuoden aikana peruskoulun ja lukion rakentamislupien myöntämisvaltuuksien korottamiseen siten, että luvan saaneiden hankkeiden normaalihinnoista laskettu valtionosuus kasvaa tämän johdosta vähintään vähennystä vastaavalla määrällä." Tämä näin toteutuessaan merkitsee sitä, että muuttuivatpa nuo indeksit tai kustannusten prosentti millä tavalla tahansa, vähintään se, mikä kunnilta pidätetään, myös koulurakentamisen hyväksi kunnille suoritetaan. Me voimme luottaa siihen, niin kuin ministeri Taxellkin on vakuuttanut, että hallitus tulee myös tämän periaatteen mukaan menettelemään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

3) Ehdotukset pääkaupunkiseudun asuntorakennusmaan hankkimisen ja käyttöön saamisen edistämistä tarkoittaviksi laeiksi

Esitellään toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 15 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 98, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelu:

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Nyt ensimmäisessä käsittelyssä oleva lakiesitys merkitsee kokonaan uuden järjestelmän käyttöönottoa, kuten toinen lakivaliokunta mietinnössään toteaa. Mietinnössä on kuvaavaa se, että poikkeuksellisen suuressa määrin valiokunta edellyttää hallitukselta toimia, lain toteutumisen vaikutusten seuraamista. Valiokunnan lausunnosta ilmenee asenne ihan kuin valiokunta koko ajan, samalla kuin se kannattaa lain hyväksymistä pienin muutoksin, pyytelee toisaalta anteeksi sitä, että se on tällaisen lain kannalla. Tähän onkin syytä. Tämä lakiesitys on puutteellinen.

On totta, niin kuin valiokunta toteaa, että pääkaupunkiseudulla on vuokra-asuntojen suuri puute. On toisaalta myös totta se, mitä mietinnössä todetaan, että tätä pitkään vaikeutunutta asunto-ongelmaa ei pelkästään näillä toimenpiteillä voida korjata, ja nähtäväksi jää, mitä lieveilmiöitä tämän lakiesityksen hyväksymisestä seuraa.

Itse lain sisältö on valitettava. Valitettavaa on myös lain säätämisjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunta on antanut toiselle lakivaliokunnalle lausunnon kaikkien kolmen lakiehdotuksen säätämisjärjestyksestä ja toteaa, että kaikki kolme lakiehdotusta voidaan säätää yksinkertaisessa valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Ainakin ensimmäinen lakiesitys pitäisi säätää nähdäkseni vähintäänkin valtiopäiväjärjestyksen 68 §:ssä säädetyssä jär-

jestyksessä. Oikein muoto olisi valtiopäiväjestyksen 67 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Tämä sen takia, että laki pääkaupunkiseudun asuntorakennusmaan hankkimista ja käyttöönsaattamista edistävistä lainsäädännöstä on merkitykseltään aivan selvästi konfiskatorinen. Täällä todetaan, että jo viiden vuoden maksu merkitsee maan verotusarvon suuruista maksu-määrää. On hyvin vaikeata perustella näkemystä, että se määrä ei olisi vielä konfiskatorinen. Siten ed. Laitisen lausuntoon jättämä eriävä mielipide on aivan oikeasuuntainen ja tämän eriävän mielipiteen sisältämä esitys olisi pitänyt ottaa toisen lakivaliokunnan asian käsittelyn pohjaksi ja sen eriävän mielipiteen mukaisesti laki säätää.

Näin etenkin sen vuoksi, että laissa ei ollenkaan määrätä kuntien lunastusvelvollisuutta silloin, kun maanomistaja maan myy siinä tapauksessa, kun ei itse ole halukas taikka pysty kyseiselle maalle asuntoja rakentamaan. Rakennusmaamaksutilanne on omiaan myös edistämään erilaisia ostajien taktikointimahdollisuuksia myyjän kustannuksella. Tällaisten tilanteiden edistäminen lainsäädännöllä ei liene perusteltua.

Näitä toimenpiteitä voidaan tietysti perustella paitsi tällä suurella asuntopulalla myös sillä, että maanomistajat ovat hyötynet perusteettomasti maapohjan arvon noususta. Maapohjan arvon nousu on nimenomaan otettu huomioon ymmärtääkseni, kun hallitus on tehnyt esitystään myyntivoittoverotuksesta, ja sillä pystytään poistamaan ne epäkohdat, jotka liian suuresta maanarvon noususta johtuvasta hyödyistä aiheutuvat.

Kun tätä lakia on perusteltu suurella asuntopulalla ja kun laki säädetään tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä unohtaen hallitusmuodon 6 §:n sisältämän kansalaisten omaisuuden turvan, niin tällä menettelyllä on lähdetty sille linjalle, että tarkoitus pyhittää keinot. Asuntopulan takia on sivuutettu hallitusmuodon 6 §:n suoma oikeus. Jokainen Suomen kansalainen olkoon lain mukaan turvattu omaisuuden puolesta. Käytännössä tämän lain säätämisen jälkeen tämän pykälän tulisi kuulua: "Jokainen Suomen kansalainen olkoon lain mukaan turvattu omaisuuden puolesta paitsi, mikäli hän omistaa maata pääkaupunkiseudulla." Missään tapauksessa en voi hyväksyä sitä, että tämä laki säädetään tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Paitsi sitä, että perustuslakivaliokunta on ai-

van ilmeisesti liian huidellen tämän asian käsitellyt ja siten tällaiseen lausuntoon päätenyt, toinen ilmiö tässä on se, että toinen lakivaliokunta ei ole ottanut huomioon mietinnössään edes niitä hyvin lieviä korjausesityksiä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnossaan esittänyt. Joitakin se on ottanut huomioon, mutta vain osan niistä. Useita sellaisia kohtia on jäänyt huomioon ottamatta, jotka olisi pitänyt muuttaa valiokunnan mietinnössä. Tällainen kohta on muun muassa 11 §:n sisältävä "erittäin painava syy", joka koskee nimenomaan rakennusmaamaksun perimisen kohtuullistuttamissäännöstä. Perustuslakivaliokunta esittää, että kohtuullistuttamissäännöstä väljennettäisiin siten, että syyn tulee olla "painava", kun hallituksen esityksessä on "erittäin painavasta syystä" ja tätäkään muutosta valiokunta ei ole tehnyt.

Toinen ongelma koskee kolmatta lakiehdotusta etuostolain 1 ja 5 §:n muuttamisesta. Siinä on perustuslakivaliokunta esittänyt, että pykälään tulisi sisällyttää tarkoitussääntö, joka on mm. tässä toisessa laissa ja joka on lunastuslupan saamista koskeva pykälä. Tässä todetaan tarkoitussäänteenä nimenomaan, että maa on osoitettu asuntorakentamiseen tai siihen liittyvään yhdyskuntarakentamiseen. Tämä tarkoitussääntö puuttuu tästä kaupungin etuosto-oikeusklausuulista etuostolain 5 §:n muutoksen kohdalla. Tämä on erittäin suuri puutos tässä lakiesityksessä.

En tiedä, onko ollut kysymyksessä toisen lakivaliokunnan periaatteellinen kannanotto vai onko vain lähdetty siitä, että asuntopula on niin huutava, että hinnalla millä tahansa on tämä maksu saatava aikaan. Itse tarkoituksen toteutumista ei olisi mitenkään heikentänyt se, että olisi nämä pykälät kirjoitettu edes siihen muotoon, jota perustuslakivaliokunta on edellyttänyt. Vähintä olisi ollut se, että tämä olisi säädetty siinä säätämisyjärjestyksessä, jossa verolait säädetään.

Perusteluna sille, että tätä ei säädetä edes verolainsäätämisyjärjestyksessä eli valtiopäiväjestyksen 68 §:ssä olevassa säätämisyjärjestyksessä, esitetään se, että kysymyksessä on kunnalle menevä vero. Tämä perustelu on kestämaton. On tähänkin mennessä säädetty lakeja verolainsäätämisyjärjestyksessä, vaikka nämä lait eivät asiallisesti ole olleet verolakeja, kuten ed. Pokan ja muiden perustuslakivaliokunnan lausuntoon jätetyssä eriävässä mielipiteessä todetaan.

Nyt kun tämä lakiesitys ilmeisesti aikanaan eduskunnassa valitettavasti hyväksytään, on tarpeen, että valiokunnan nämä anteeksi pyyntöihengessä tehdyt huokaukset otetaan vakavasti huomioon eli hallitus tarkoin seuraa lain soveltamista käytännössä ja mikäli soveltamisvaikeuksia ilmenee, tuo välittömästi eduskunnalle esityksen lain korjaamiseksi. Valiokunta katsoo edelleen, että hallituksen tulee muutenkin tarkoin seurata nyt annettavan lainsäädännön vaikutuksia pääkaupunkiseudun asuntotilanteeseen. Tärkeää on, että se tarkoitus toteutuu, mikä tälle on annettu, ja myös jos maksuvelvollisten oikeusturvassa ilmenee puutteita, hallitus antaa eduskunnalle esityksen tarvittaviksi lain muutoksiksi.

Nämä lausumat valiokunnan mietinnössä ovat varsin merkittäviä siinä mielessä, että ne osoittavat aivan selvästi sen, että valiokunnalla on jo epäilyksiä tämän lain vakavista haitta-vaikutuksista. Kun tällä mielellä jo valiokunta asiaa käsittelee, niin silloin on todella varmistettava se, että hallitus tätä asiaa vakavasti seuraa. On valttämätöntä, että asuntoja saadaan lisää, mutta on myös huolehdittava siitä, että toteutuu kansanlaisten kohtuullinen omistusoikeuden suoja, joka kansalaisille on hallitusmuodossa taattu.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilasan tulkinta valiokunnan mietinnöstä ja siitä, että siinä on anteeksi pyydellen tehtyjä kohtia, ei mielestäni vastaa sitä käsitystä, mikä valiokunnassa vallitsi. Enemmänkin nuo näkemykset, joita esitettiin anteeksi pyydellen tehdyiksi, on tehty siinä mielessä, että näitä lääkkeitä, joita laissa esitetään, ei nähty vielä riittävän voimakkaiksi. Nimenomaan sen takia hallitusta kehoitetaan seuramaan lain vaikutuksia, että päästään pidemmälle mm. maapolitiikassa.

Varmasti on myös totta, että tämän lain perusteella tulee olemaan ristiriitaa suurten maaomaisuuksien omistajien ja asunnontarvitsijoiden välillä. Nyt tämän lain käsittelyn osalta toinen lakivaliokunta on asettunut nimenomaan asunnontarvitsijoiden puolelle, mikä on erinomaista hyvää asiaa.

Sitten jos mietitään, mitä olisi merkinnyt, jos perustuslain säätämisyjärjestyksessä tämä laki olisi säädetty, se olisi tietänyt taas lisää aikaa maanhinnan spekulatiolle. Jo tällä hetkellä maanhinta vuodesta 1980 vuoteen 1986 on pääkaupunkiseudulla noussut keskimäärin 20 % vuodessa.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ehkä sananvalinta oli väärä, kun sanoin "anteeksi pyydellen". Oikea termi olisi ehkä ollut "huonon omantunnon korjaus".

Mitä tulee tähän sanontaan, että tämä ei ollut riittävän voimakas toimenpide, oli toimenpide miten voimakas tahansa, kun se kohdistuu väärin, niin silloin sillä ei ole mitään merkitystä. Tässä on aivan selvästi myös hieman epäilyksiä siitä, mahtaako tämä olla sittenkään oikeaan osuva toimenpide.

Mitä sanottiin suurten maaomaisuuksien omistajista, siitä olen täysin samaa mieltä. Mutta tämä ei yksinomaan koskekaan suurten maanomaisuuksien omistajia, vaan siihen jää sitten omakotitaloasujien ja suurten maaomaisuuksien omistajien välille vielä iso joukko väkeä, jotka kärsivät epäoikeudenmukaisuuksia kohtuuttomasti. Kysyin, miksi ei ollut tätä lunastusvelvollisuutta kaupungille osoitettu. Kenenkään oikeusturvaa tai tämän asian hoitamista ei olisi mitenkään heikennetty sillä, jos kaupungille olisi tullut lunastusvelvollisuus. Mutta tätä ei tehty sen takia, koska tiedetään, että kaupungit eivät ole halunneet näitä maita ostaa. No, nyt syydetään yksinomaan yksityisten niskoille näitten laiminlyöntien seurausten korjaaminen, missä yhteiskunta laiminlyö.

Jos taas olisi perustuslain säätämisyjärjestys nähty liian vaikeasti toteutettavana, niin kompromissina olisi voinut olla verolain säätämisyjärjestys. Siinä järjestyksessä se olisi pystytty hyvin saamaan läpi, eli tämä ei ole perustelu sille, miksi ei olisi voitu vaikeutettua järjestystä käyttää.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Moilasan kanssa aivan samaa mieltä siitä, että kuntien olisi käytettävä jo tässä vaiheessa nykyistä enemmän lunastusmenettelyä. Mutta varmasti molemmat tiedämme, että erityisesti oikeistoenemmistöiset kunnat eivät ole halukkaita tämän käyttämiseen.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Tietysti olisi houkuttelevaa alkaa keskustella ed. Moilasan kanssa siitä, mitä Uusi testamentti puhuu omistamisen autuudesta ja siitä, miten se vaikuttaa iankaikkiseen elämään. Mutta ehkä emme ala keskustella siitä, vaan tästä laista, jossa selvästikin on sellainen henki, että kun pääkaupunkiseudulla on vaikea asutuspula, niin hallitus on todennut, että julkisivun säilyt-

tämiseksi täytyisi tehdä jotakin. Ihan siitä riippumatta, vaikuttaako se siihen asiaan, johon sen väitetään vaikuttavan vai ei, toimen pitää kuitenkin olla näyttävä.

Omalta osaltani ymmärrän tämän asian siten, että kun pääkaupunkiseudulla koko rakentamiskapasiteetti on voimassa, niin se, että joitakin tontinomistajia, joilla tontit ovat rakentamatta, kiskotaan niitä rakentamaan, ei tuo rakentamiskapasiteettia tänne yhtään lisää, joten ei tässä varmaankaan niin käy, että tämä toisi asuntoja tänne lisää. Sen sijaan tällä lailla voi olla muita myönteisiä vaikutuksia mikäli kunnat tätä oikein käyttävät, kuten esimerkiksi se, että yhdyskuntarakenne saadaan järkevämmäksi, koska kunnat pystyvät paremmin määräämään, mihin rakennetaan. Ne voivat tavallaan pakottaa rakentamaan siinä järjestyksessä kuin haluavat. Tämän vuoksi olisinkin toivonut tähän lakiin sellaista mahdollisuutta, että kunta voi myöntää vapautuksen tästä maksusta sellaiselta rakentajalta, jonka tontti sattuu sijaitsemaan paikalla, jolle nyt ei olisi niin tärkeätä juuri tässä vaiheessa rakentaa.

Mutta en pyytänyt puheenvuoroa keskustelakseni tästä laista, joka mielestäni on tarpeettoman pliisu. Jos asuntotilannetta täällä haluttaisiin kunnolla parantaa, tarvittaisiin laki, joka varmasti vaatii perustuslain säätämisyjärjestyksen. Täällä tarvittaisiin laki, joka ottaa maapohjan ansiottoman arvonnousun yhteiskunnalle ja antaa yhteiskunnan käyttää mahdollisesti näin saatuja varoja asuntotuotantoon.

Mutta kysymys säätämisyjärjestyksestä on se, jonka takia pyysin puheenvuoron. Olen ensinnäkin täydellisesti eri mieltä kuin ed. Moilanen siitä, mikä tässä olisi oikea säätämisyjärjestys. Mutta kun kuuntelin tätä keskustelua perustuslakivaliokunnassa, niin täytyy sanoa, että tässä ollaan kyllä menty aikamoiseen Ståhlbergin perustuslain selittämiseen yleensäkin tämänkaltaisten maksujen osalta.

Pellonraivausmaksuhan muistaakseni säädettiin verolakina. Silloin kun meidän valtiopäiväjärjestyksemme kirjoitettiin luku verolaeista, niin ensinnäkin sen luvun otsikkona oli Valtiontalous. Tällä kyseisellä lailla ei ole mitään tekemistä valtiontalouden kanssa, koska ne mahdolliset tulot eivät edes tule valtiolle vaan kunnalle. Siinä mielessä tämän säätäminen verolakina on täysin mahdoton ajatus. Sehän tarkoittaisi, että tämä voitaisiin sitten säätää yksivuotisena verolakina, mutta tällähän ei ole tekemistä valtion budjetin kanssa.

Kysymys siitä, onko tämä nyt sitten vero vai maksu, liittyy hyvin paljon siihen, onko tämä konfiskatorinen vai ei. Viime aikoina on säädetty hyvin paljon sellaisia veroja, joiden tarkoituksena ei ole tuottaa tuloja, niin kuin oli pellonraivausmaksu tai pääkaupunkiseudun investointivero. Ne on säädetty verolain säätämisyjärjestyksessä, vaikka tarkoituksena ei ole tuottaa tuloja.

Minusta tätä pitäisi tulkita sillä tavalla, että meillä on syntynyt uusi valtiovallan ohjaustoi-
menpide, joka ei perustu kieltoihin eikä käskyihin, vaan taloudellisiin sanktioihin. Näitten taloudellisten sanktioitten tarkoituksena ei ole tuottaa tuloja, vaan niiden tarkoituksena on oikaista markkinamekanismiin liittyviä puutteita, saada aikaan se, että yrityksillä ja yksityisillä henkilöillä on taloudellinen kannustin toimia kokonaisuuden edun mukaisesti. Tällaiset jonkinlaiset ohjaavat verot tai maksut ovat luonteeltaan aivan eri asioita kuin verolait. Sen takia pitäisi lopultakin päättää siitä, missä säätämisyjärjestyksessä ne säädetään. Minusta ne pitäisi säätää tavallisena lakina, niin kuin tässä tapauksessa on tehtykin.

Edelleen jos kysymyksessä on tällainen markkinamekanismin toimintaa oikaiseva maksu, joka sälyttää yrityksen kustannukseksi sen, jos yritys aiheuttaa yleiselle edulle tappiota, niin silloin tämä kysymys konfiskatorisuudesta menee myös aivan toisennäköiseksi, koska vero, joka on omaisuuden arvoon nähden kohtuuttoman suuri, on ilman muuta konfiskatorinen, jos sen tarkoituksena on tuottaa tuloja. Mutta jos sen tarkoituksena on piiskata yritys toimimaan oikein, niin vero voi todellakin omaisuuden arvoon nähden olla kuinka suuri tahansa, koska sitä ei verrata omaisuuden arvoon, vaan sitä verrataan omaisuuden väärästä käytöstä aiheutuneeseen haittaan. Me tiedämme, että henkilöautolla pystyy saamaan aikaan paljon suuremman vahingon kuin mikä on henkilöauton arvo. Yleensäkin, jos perusteeksi otetaan tämä ulkopuoliselle aiheutettu haitta ja asetetaan siitä maksu, niin silloin maksu voi todellakin vaikapa kertasuorituksena ylittää omaisuuden arvon.

Perustuslakivaliokunnassa käytiin viisastelua, jossa yritettiin Ståhlbergin vuonna 1918 tekemää perustuslakia jollakin tavoin sovittaa tilanteeseen, joka on aivan erilainen kuin mitä varten perustuslaki oli kirjoitettu. Tämä keskustelu oli oikeastaan täydellisesti asiatonta ja väärää, ja tarvittaisiin päätös siitä, miten tä-

mänkaltaiset lait säädetään. Pitäisi yksinkertaisesti jossakin vaiheessa eduskunnan päättää niiten säätämisyjärjestyksestä erikseen eli ottaa yksi ohjauskeino lisää. Sellainen ohjauskeino, joka on jo otettu käyttöön, pitäisi myös virallistaa.

Ed. Särkijärvi: Herra puhemies! Tämän lakipaketin keskeinen ongelma on, että se perustuu väärille lähtökohdille. Se ensinnäkin otaksuu, että pääkaupunkiseudulla asumisen ongelmat liittyisivät siihen, että täällä on puutetta kaavoitetusta maasta. Kuitenkin nimenomaan asuntoneliömetrejä on muutamia miljoonia tällä hetkellä kaavoitettuna. Pulaa ei seudulla ole tästä kokonaisuudessaan. Tietysti täytyy myöntää, että Helsingin kaupungin maa-alue on verrattain rajallinen. Kaupunki tulee täyteenrakennetuksi ja kaavoitetuksi ilmeisesti lähimmän kymmenen vuoden aikana, ja sen jälkeen ei millään lailla pystytä löytämään enää uutta rakennettavaa kaupungin alueelta.

Toinen virheellinen käsitys liittyy siihen, että tämän lakiesityksen mukaisesti rakennusliikkeet muka panttaisivat jollain tavalla omistamaansa rakennusoikeutta. Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan rakennusliikkeillä on tämän lain koskemia tontteja niin vähän, että niille voidaan sijoittaa näiden rakennusliikkeiden asuntotuotanto alle yhden vuoden ajalta. Kuten tiedetään, normaalin rakennushankkeen aikataulu on sellainen, että jos halutaan järkevästi suunnitella ja valmistella hanke ja toteuttaa se vailla erityistä kiirehtimistä, tähän menee noin kolme vuotta. Lisäksi jos tarvitaan jonkinlaisia byrokraattisia erityistoimia, kuten poikkeuslupia, asemakaavamuutoksia tai vastaavia, tulee näistä vielä lisää aikaa.

Edelleen on otaksuttu, että valtiolla olisi julkisuudessa esiintyneiden syytösten mukaisesti merkittävästi rakennusmaata pääkaupunkiseudulla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kyseessä on 13 tonttia. Näistäkin yksi sattuu olemaan ehkä eduskunnan näkövinkkelistä valitettava tapaus. Se on tontti, jonka valtio on varannut omia työntekijäasuntojaan varten, mutta tämä rakennusmaamaksu tulee siihen kohdistumaan samalla tavalla kuin muihin kaavoitettuihin kerrostalotontteihin. Se valitettavuus kai liittyy siihen, että normaalistikin valtiolla on tulevia hankkeita varten sellaisia tontteja, joille eduskunta ei juuri heti voi myöntää tarpeellisia rakentamismäärärahoja. Siten ilman syytä valtio tässä tapauksessa joutuu tätä maksua suorittamaan.

Edelleen tämä lakipaketti perustuu uskomukselle, että kysyntä ei määräisi asuntojen tuotantoa pääkaupunkiseudulla, vaan että tarjonta määräisi, kuinka paljon asuntoja seudulla kokonaisuudessa tuotetaan. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on kaksi kertaa käynyt niin, että rakentajat ovat tuottaneet enemmän asuntoja kuin mitä markkinat ovat vetäneet. Viime kädessä molemmissa tapauksissa asukkaat ovat itse sitten kohonneina asuntojen neliöhintoina joutuneet maksamaan ne ylimääräiset kustannukset, joita tällaisesta ylituotannosta markkinoille on aiheutunut.

Lakiesityksen perusteluissa on hiukan kaksinaisen suhtautuminen seudun väestökasvuun. Ensiksi sitä paljoksutetaan ja annetaan tämän pohjaksi vielä väärät luvut siitä, minkälainen on muuttoliike ja mikäläinen olisi ekstrapoloitu väestönkasvu tämän vuosituhannen loppuun, jos nykyinen kasvu jatkuisi. Mutta nämä virheet ovat merkittäviä. On vaikeata sanoa, ovatko ne vaikuttaneet tämän lakiesityksen antamiseen juuri virheellisyytensä suuruuden vuoksi.

Kun tällä tavalla on päädytty paljoksumaan väestönkasvua, halutaan sitä sitten sen jälkeen nopeuttaa lisäämällä rakennusmaan tuotantoa tai rakennusmaan käyttöönottoa nopeuttamalla. Tämä ei ole johdonmukaista, ja kuten hyvin tiedetään, niin kunta, jossa väestönkasvu on suurta, joutuu tästä kohtuuttomiin vaikeuksiin. Olisikin ollut viisasta antaa kunnille selkeämpi mahdollisuus päättää siitä, haluavatko ne suurta väestönkasvua alueelleen. Tämä lakihan koskee käytännössä kahta sellaista kuntaa, jotka ovat kärjessä absoluuttisen väestönkasvun osalta koko maassa, joskin suhteellinen väestönkasvu on eräissä kunnissa tätäkin suurempaa. Nykyisin lainsäädännössä on rakentamiskehotus, jolloin saavutetaan sama tavoite kuin mitä tällä lailla väitetään saavutettavan. Tätä rakentamiskehotusta on käytetty pääosin Helsingin kaupungissa. Ilmeisesti sen enempää Vantaalla, Kauniaisissa kuin Espoosakaan sitä ei ole käytetty siitä huolimatta, että se on yksinkertainen, kohtalaisen nopea, ainakin kohtalaisen nopea verrattuna kunnan normaaliin päätöksentekovauhtiin ja siihen aikatahtäykseen, jolla päätöksiä tehdään, ja sillä myöskin saavutetaan juuri se tarkoitus, että tämä tontti tulee rakennetuksi tai sitten siirtyy kunnalle, joka sen voi itse rakentamiseen ottaa vähän yli kolmen vuoden määräajalla.

Harvoin olen valiokunnassa lain valmistelijaa kuunnellessani joutunut kuulemaan sen, että

lain valmistelija selostaa, millä tavalla lakia tulisi kiertää, jotta sen sisältämät kohtuuttomuudet eivät kohdistuisi sen enempää viattomiin ihmisiin kuin myöskään kuntiin. Tässä tapauksessa kuitenkin on tällä tavalla käynyt. Kohtuuttomuutta on ehdotettu kierrettäväksi muun muassa sillä tavalla, että kunnat kaavoittaisivat hyvin pieniä alueita kerrallaan, jolloin kukaan ei joutuisi rakentamaan yhtään liikaa tontteja, tai että kunnat rakentaisivat kunnallistekniikkaa tontti kerrallaan, jotta liian monia tontteja ei tulisi tämän lain piiriin. Tosin tätä lakia on mahdollisuus kiertää suuremminkin. Kunta, joka ei halua joltain tietyltä tontilta periä rakennusmaamaksua, pystyy päättämään rakennuskiellosta asemakaavan muutosta varten koskien kyseistä tonttia. Uskon, että tämän tyyppisiä päätöksiä tullaan lähivuosina tämän lain vaikutuksesta tekemään näissä kunnissa, ja se ei ole onnellista, koska se osoittaa sen, että laki on ollut kohtuuton ja heikosti laadittu, kun sitä tällä tavalla joudutaan kiertämään.

On odotettavissa ja pelättävissä, että rakennusmaamaksua joudutaan todellisuudessa kantamaan. Tämähän tarkoittaa sitä, että syntyy asumiseen liittyviä kustannuksia, jotka joku viime kädessä maksaa. Kaikesta päätellen tässäkin tapauksessa nimenomaan asukkaat joutuvat nämä maksut kantamaan.

Siinä muodossa kuin laki tuli valiokunnan käsittelyyn se olisi käytännössä johtanut esimerkiksi aivan normaalin aravarakentamisen aikataulun mukaisesti siihen, että tavallisen keskitasoisien ja keskikokoisten aravahuoneiston hinta olisi rakennusmaamaksun ansiosta noussut suunnilleen 30 000 markalla. Jos tämän kokoisia kustannuksia sälytetään joillekin tonteille, seuraa tästä aivan samalla tavalla kuin nyt asuntojen hinnan noustessa on seurannut myös muiden tonttien vastaava hinnannousu.

Ed. Moilanen viittasi täällä perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jossa puututtiin erittäin painavan syyn käsitteeseen. Nyt tässä yhteydessä tuo erittäin painava syy ei tule arvioitavaksi tuomioistuimessa vaan ensi sijassa kunnanhallituksessa tai kaupunginhallituksessa, jota nämä kaikki neljä kaupunginhallitusta täällä ovat. Tällöin käytännössä tuskin tulee olemaan mitään eroa sillä, lukeeko laissa ”erittäin painava syy” tai ”painava syy”, ja tuskin kukaan tulee tällä perusteella valittamaan siitä päätöksestä, jonka kaupunginhallitus tekee, oli päätös sitten kumpan suuntaan tahansa.

Ed. Moilanen huomautti myös siitä, että

etuosto-oikeutta ja lunastusoikeutta ei ole rajoitettu kakkos- ja kolmoslaissa pelkästään rakentamattomaan maahan. Tämä vaikuttaakin oudolta, ja ilmeisesti tämä on ollut virhe, koska valiokunnan saaman tiedon mukaisesti eduskuntaan on tulossa etuostolakia koskeva muutos, joka käytännössä tarkoittaisi sitä, että nyt hyväksyttävä laki muutetaan juuri tämän tehtävän muutoksen kohdalla ja palautetaan vaati-
mus, jonka mukaan etuoston tulee kohdistua sellaiseen maa-alueeseen, jota ei ole jo valmiiksi rakennettu. Onkin selvää, että kumpikaan näistä laeista ei ole alun perin tarkoitettu sellaisiin lunastuksiin ja etuosto-oikeuden käyttämiin, joissa kohteena on jo valmiiksi asemakaavan mukaisesti rakennettu kiinteistö.

Ed. Soininvaaran esille tuoman problematiikan osalta ehkä kannattaa huomauttaa, että yksinkertaisessa lainsäätämisyjärjestyksessä on säädettävissä kyllä sellainen laki, jossa rakennusoikeus määritellään joiltain osin maksulliseksi. Ilmeisesti ns. perusrakentamisoikeuden ylittävä rakennusoikeus on mahdollista määrätä osittain tai kokonaan maksulliseksi hyödykkeeksi, jota kunta myy sillä tavalla kuin suomalaiset kunnat ovat sitä tottuneet jo vuosikausia myymään erilaisten sopimusten yhteydessä. Tämä tuskin vaatisi perustuslain säätämisyjärjestystä.

Herra puhemies! Kuten valiokunnan mietinnöstä näkyy, on toinen lakivaliokunta todella kantanut huolta tämän lain aiheuttamista kohtuuttomuuksista ja pyrkinyt niitä parhaan kykynsä mukaan oikomaan tässä vaiheessa ja rakentamaan sellaisia tulkintasaantöjä, joiden avulla niistä voidaan vastaisuudessa välttyä. On toivottavaa, että hallitus myös omalta osaltaan seuraa tämän lain toteutumista, jotta se kohdistuisi vain siihen tavoitteeseen, johonka se ainakin julkisesti ilmaistun tarkoituksensa mukaisesti on laadittu.

Ed. Knuuttila: Herra puhemies! Äsken kuulemani ed. Moilasen puheenvuoro yllätti minut etenkin näin tuomiosunnuntain jälkeisenä tiistaina, kun saimme kuulla saarnatekstiä, mm. maamme tiedotusvälineistä tuon aika tunnetun lainauksen: ”Kun minä olin koditon, te ette ottaneet minua huoneeseenne” tai päinvastoin positiivisessa muodossa sanottuna. Henkilökohtaisesti näen, että nykyajan asuntopoliittikka, siihen mukaan lukien maapolitiikkakin, on ajassa pitkälle taaksepäin mentäessä tämän opetuksen toteuttamista nykypäivän yhteiskun-

nassa, nimenomaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen takia tuo puheenvuoro minut yllätti ottaen huomioon, miltä taholta se tuli.

Sen sijaan positiivisesti olen yllätynyt toisen lakivaliokunnan kannanotoista, joissa todella annetaan vauhtia niille toimenpiteille, joilla voidaan vaikuttaa tämän päivän surkeaan asuntotilanteeseen eri paikkakunnilla maassamme. Asuntojen hinnat ovat kohonneet useissa kaupungeissa niin korkealle, että ne ovat nimenomaan nuorten perheitten saavuttamattomissa, ja vuokra-asuntoja ei ole riittävästi saatavissa. Yksi syy on kieroutunut asuntopolitiikka ja se, että kunnilla ja sellaisilla yleishyödyllisillä rakentajilla, jotka haluavat rakentaa kohtuuhintaisia asuntoja, ei ole riittävän halpaa rakennusmaata käytettävissä. Tämä ongelma on hoidettavissa maalainsäädännöllä, sellaisella kuin nytkin osittain tehdään tänne pääkaupunkiseudulle, tai sillä tavoin kuin toinen lakivaliokunta tässä mietinnössään viittaa, että laajemminkin tulisi pyrkiä siihen, että kunnilla olisi mahdollisuus hankkia maata ns. raakamaana ennen alueen kaavoittamista ja hinnan nousua. Tämä asia on hyvin ajankohtainen kotikaupungissani Jyväskylässä, missä parissa vuodessa pienten asuntojen hinnat ovat kohonneet noin 3 000 mk asuntoneliötä kohti.

Kun maan hinta meillä on liikkunut hiukan keskustan ulkopuolella alle 10 markan neliöhinnassa, niin nyt myös meidän kaupunkiimme ovat tulleet eräät liikemiehet ostamaan, kilpailemaan kaupungin kanssa maanostosta ja maksavat siitä neljän-, viisinkertaisia hintoja. Tarkoituksena on luonnollisesti saada se erotus, joka on asuntojen rakentamisen ja markkinahintojen välillä ja joka edustaa varovaisestikin arvioiden 2 000—3 000 mk asuntojen neliömetriä kohti. Jokainen ymmärtää, minkälaisista voittosummista tässä voi olla kysymys, ja toisaalta, minkälaisesta lisähinnasta uusien asuntojen kohdalla tässä on kysymys. Tämä ongelma on meidän kaupungissamme Jyväskylässä hoidettavissa kunnollisella maalainsäädännöllä, sen toteuttamisella.

Toinen lakivaliokunta on ottanut näköjään yksimielisen kannan, että maanlunastuslainsäädäntöä kehitetään siihen suuntaan, että kaupunki tosiaan voi pitää käsissään maapolitiikan. Jyväskylässä on jo lähes parikymmentä vuotta sitten sovittu muun muassa, että kaupunki voi tontteja luovuttaessaan laittaa ehdon, jossa voidaan kaupungin taholta valvoa sekä asunnon hinta- että laatutasoa samaan tapaan

kuin asuntohallituksella on oikeus valvoa valtion lainoittamaa asuntotuotantoa. Tällä tavoin voidaan taata kohtuullisen asuntotuotannon syntyminen, kun lisäksi otetaan huomioon se, mitä toinen lakivaliokunta lisäksi täällä esittää, että perustajaurakointi- eli grynderijärjestelmän haitat tulee poistaa. Siihenkin löytyvät keinot joko julkisen rakentamisen kautta tai todellisen urakointijärjestelmän avulla, jossa rakennusurakoitsijat kilpailevat todella urakoistaan eivätkä ole itse sekä rakennuttajana että rakentajana kuten perustajaurakointijärjestelmässä eli gryndauksessa, niin kuin sitä myös voidaan sanoa.

Lopuksi ed. Särkijärvi puuttui rakennusaikaan ja mainitsi, että siihen tarvitaan jopa kolme vuotta. Jossakin erikoisrakentamisessa näin tietysti voi olla, jos suunnittelu tehdään hyvin huolellisesti ja kilpailut ja muut ovat kuvassa mukana. Mutta kyllähän normaali rakentaminen asuntorakennussuunnitteluineen tapahtuu yhdessä vuodessa. Kun olemme rakentamisen ammattilaisia hiukan eri alueilla ed. Särkijärven kanssa, niin voimmekin yksimielisestikin todeta, että näinkin nopeasti voidaan asutuspulaan vaikuttaa valmiiksi kaavoitetuilla alueilla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Esitellään ja lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

lakivaliokuntaan

4) Ehdotuksen laiksi taloudellista toimintaa harjoittavan yhdistyksen muuttamisesta osuuskunnaksi

sisältävä hallituksen esitys n:o 220;

laki- ja talousvaliokuntaan

5) Ehdotuksen laiksi palo- ja pelastustoimesta annetun lain muuttamisesta

sisältävä hallituksen esitys n:o 221;

sivistysvaliokuntaan

6) Ehdotuksen laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

sisältävä hallituksen esitys n:o 222;

toiseen lakivaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto talousvaliokunnalta

7) Ehdotuksen laiksi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä

sisältävä hallituksen esitys n:o 223; ja

ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto sosiaalivaliokunnalta

8) Eräiden Kansainvälisessä työkonferenssissa hyväksyttyjen yleissopimusten

johdosta annettu hallituksen esitys n:o 224.

9) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31

esitellään ja pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi torstaina kello 18. Kyselytunti on ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 19.03.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola